

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

I. Uluslararası
AHMED ZİYAÜDDİN
GÜMÜŞHANEVÎ
Sempozyumu

03-05 Ekim 2013 - GÜMÜŞHANE

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler

Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN

Doç. Dr. Ali KUZUDİŞLİ

Yrd. Doç. Dr. Adem ÇATAK

Gümüşhane Üniversitesi Yayınları

Ahmed Ziyaüddin Efendi Hazretleri

Lütfi DOĞAN*

Özet

Ahmed Ziyaüddin Hazretleri gibi büyükler anıldığı zaman bilen ve güzel düşünen kimseler onları daima hürmet ve rahmetle anarlar. Bu durum ise öbür aleme göçmüş insanlar için düşünceler üstü manevî bir kazançtır.

Ahmed Ziyaüddin Hazretleri tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf alanlarında büyük alimler yetiştirmiştir. O, İslam alemince bilinen çok eserler kaleme almıştır. Bilhassa hadis sahasında vücuda getirdiği eserler tab' edilmiştir. Merhum bu kitapların basımı için de bir matbaa kurmuş ve diğer eserleri ile birlikte tab' edilen bu eserler ehil olan ve isteyen kimselere hediye edilmiştir.

Giriş

Gümüşhane Valilik makamı ve Gümüşhane Üniversitesi Rektörlüğü'ne bu hayırlı teşebbüslerinden dolayı takdir ve teşekkürlerimi arz ederim.

Gümüşhanevî Ahmed Ziyaüddin Hazretleri doğum yeri Gümüşhane'de rahmetle anıldı. O mümtaz alimin doğum yeri olan Gümüşhane ilimizde rahmetle, hayır dualar ile yad edilmesi, okunan fatiha-i şeriflerin sevabı O merhumun ve bu âlemden göçmüş diğer bütün müminlerin ruhlarına ithaf edilmesi ilimiz halkını derin bir sevgi ve huzur ile mesrur etti. Bu vesile ile bir araya gelmiş olan ve bu güzel toplantıda hazır bulunan bütün hemşehrilerimiz manevî sevinç ve huzur ile mutlu oldular. Allah cümlesinden razı olsun.

Şair ne güzel söylemiş: (Ey insan)!

Adını hayır ile andırmaya sarfeyle himmet,
Cihana geldiğine bir taşı terketme delil.
Taşını da nakşini de mahveder amma eyyam,
Ebedî dair olur elsine de zikri cemil.

Gerçek şudur ki Ahmed Ziyaüddin Hazretleri gibi büyükler anıldığı zaman bilen ve güzel düşünen kimseler onları daima hürmet ve rahmetle anarlar. Bu durum ise öbür aleme göçmüş insanlar için düşünceler üstü manevî bir kazançtır.

Resul-i Ekrem Efendimizin şu mübarek sözlerini burada hatırlamamız isabetli olur düşüncesindeyim. Efendimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyuruyorlar ki:

“(Ey Mü'minler)! Siz, kimi iyilikler ile anar iseniz o kimseye cennet vacip olur”.

Ahmed Ziyaüddin Hazretleri gibi büyüklerimiz, dünyada yaşadıkları sürece iyiliklere anahtar kötülöklere kilit oldukları daima hatırlarda tutulmalıdır.

Ahmed Ziyaüddin Hazretlerinin ölmez eserlerinden biri olan *“Kitab-ı camiu'l usul fi'l evliya”*da şu husus kaydedilmektedir:

“(Ey Mümin kardeşim)! bil ki bütün iyiliklerin yolları şu üç ana esasta toplanmıştır:

1-Gizli ve açık bütün durumlarında Allahu teâlâ'ya ta'zim edup ve onun azabından korkmak;

* Diyanet İşleri Eski Başkanvekili, Gümüşhane Emekli Milletvekili.

2-O'nun sana verdiği rızık az veya çok ne olursa olsun, bu hususta Allahutealâ'dan razı olmak;

3-İyilik halinde de darlık durumunda da halka güzellikle iyi muamelede bulunmaktır;

(Aziz Mümin kardeşim)! Şunu da bil ki bela ve musibetlerin en fenası şu üç esasta toplanmıştır:

1-Halktan korkmak,

2-Rızık için üzüntü içinde olmak,

3-Nefisten razı olmaktır.

Son beyan edilen üç tehlikeden Cenab-ı Hak cümlemizi ve bütün müminleri korusun (Amin)!

Ahmed Ziyauddin Hazretlerinin Doğum Yeri Ve Hayatı Hakkında Özet Bilgi

Ahmed Ziyauddin Hazretleri büyük bir alim ve mürşid-i kâmilidir. Kendileri hicri 1228 tarihinde (m.1813) Gümüşhane'nin Emirler mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Mustafa Efendi dedesi de Abdurrahman Efendi'dir.

Ahmed Ziyauddin Hazretleri, küçük yaşta Kur'anı kerim'i okumaya başlamış ve çok erken yaşlarda Kur'an hafızı olmuştur. Babası Mustafa Efendi ticaretle meşgul olmaktadır; sonuçta Gümüşhane'den Trabzon'a nakletmiş ve Trabzon'da da ticaret işini sürdürmüştür. Ahmed Ziyauddin Efendi ilme, okumaya çok hevesli olduğu için, bir taraftan dükkânda babasına yardım ederken diğer taraftan Trabzon'da ki alimlerden sarf, nahiv, fıkıh dersleri almaya başlamıştır. Babası da Ahmed Ziyauddin Efendi'nin ilim tahsil etmesini çok arzu etmektedir. Ancak büyük oğlu askerde olduğu için Ahmed Ziyauddin Efendi, babasına ticarî işlerde yardımcı olmaktadır.

Bir ara ticarî eşya almak üzere amcası ile birlikte Ahmed Ziyauddin Efendi İstanbul'a gelmiş; ticarî alış veriş işlerini tamamladıktan sonra amcasını Trabzon'a göndermiş ve kendisi de ilim tahsil etmek maksadı ile İstanbul'da kalmıştır. Büyük kardeşi askerden geldiği için okumaya daha geniş imkân bulmuştur.

Ahmed Ziyauddin Efendi'nin Tahsiline Devam Etmesi Durumu

Ahmed Ziyauddin Efendi İstanbul'da önce Bayazıt medreselerinde ve daha sonraları da Mahmutpaşa medreselerinde ilim tahsiline devam etmiş, aklî ve naklî ilimlere ait tahsilini tamamlamış ve küçük yaşta icazet almış ve Bayazıt medreselerinde talebelere ders vermeye başlamıştır.

Bu güzel ilmî çalışmalarını sürdürürken Mevlâna Halid-i Bağdadî Hazretleri halifelerinden Trablus-Şam müftüsü Ahmed bin Süleyman Ervadî Hazretlerini İstanbul'a göndermiştir. Alim, fazıl bir zat olan Ahmed bin Süleyman Ervadî uzun süre Ahmed Ziyauddin Hazretleri ile birarada bulunmuşlar ve öğretim görevlerine devam etmişlerdir. Ayrıca Ahmed Ziyauddin Hazretleri tasavvufa ait ilimler ile ilgili olarak da çok yakından ilgilenmiştir. Sonuçta bu ilimde icazet alıp irşada mezun olmuşlardır. Böylece Ahmed Ziyauddin Hazretleri bu sahada çok kâmil alimler yetiştirmiştir.

Toplumda zaman zaman insanlarımız arasında, özellikle alimler ve meşayih arasında vuku bulan farklı görüşler sebebi ile kırılganlıklar meydana geldiği görülüyor; Ahmed Ziyauddin Efendi merhum, müminler arasında vukua gelen kırılganlıkları gidermek hususunda büyük gayretler sarfediyor ve müminler arasında birliği, kardeşliği, huzuru temin hususunda ki bu güzel teşebbüslerin olumlu sonuçlar verdiği müşahade ediliyor. Bu iyileştirici ve birleştirici sonuçların müşahade edilmesinden bilen ve akli eren herkes, büyük bir sevinç duyuyor.

Hadis-i Şerifte şöyle buyruluyor:

“İnsanları iyiliklere yönlendiren bir kimse, o iyilikleri yaşayanlar gibi manevi mükafata nail olur”.

Ahmed Ziyauddin Efendi bu güzel hizmetleri ile toplumun huzuruna büyük ölçüde katkıda bulunan mümtaz büyüklerimizden birisidir. Allah kendilerinden razı olsun (Amin)!

Ahmed Ziyauddin Hazretlerinin Birinci Hac Yolculuğu

Ahmed Ziyauddin Hazretleri 1863 yılında bir kısım talebeleri ile birlikte hac farizasını yerine getirmek üzere hicaza gitmek ister. Zamanın Osmanlı padişahı Ahmed Ziyauddin Efendi'nin bu yolculuğunda kendisi ve talebeleri için bir gemi tahsis ettirir.

Ahmed Ziyauddin Efendi bu yolculuğunda önce Mısır'a uğrar. Kahire' de yaklaşık bir ay kalır. Sonrada Mekke-i Mükere-me'ye gider. Hac farizasını eda ettikten sonra da Medine-i Münevvere'ye gelir 11 gün kadar Medine-i Münevvere'de kalır, vakitlerinin çoğunu Mescid-i Nebevi' de Ravza-i Mutahhara' da geçirir. Ondan sonrada İstanbul' a gelir ve tedrisatna devam eder. Bu arada çok değerli eserler te'lif eder. Bu eserlerin ulaşabildiğim bir kısmının isim listesi bu yazının sonuna eklenmiştir. Bununla beraber “Ramuz ul-Ehadis” adlı hadis kitabını ve bu değerli hadis mecmuasını açıklamak üzere merhumun te'lif ettiği 5 ciltlik “Levami'ul Ukul” adını verdiği şerhini de kaydetmeliyim.

“Ramuzu'l-Ehadis” adlı hadis mecmuası talebelerinin talebesi merhum Abdulaziz Bekkine tarafından görevli bulunduğu camii şerifte ders olarak okuduğu sırada bu hadisi şerifleri terceme etmiş ve o günün şartlarında talebelerinden Prof. Osman Nuri Çataklı bey bu tercemeleri kaydetmiştir. Sonuçta 1980'li yıllarda bu tercümenin 2 cilt halinde tab' edilmesine imkân hasıl olmuştur. Ne varki sözü edilen bu kitabın baş tarafından 65 sahifelik tercümesi yayii olmuştur. Sonradan bu 65 sahife yeniden tercüme edilerek “Ramuz ul-Ehadis” metin ve tercümesi ile birlikte basılmıştır.

Bir hatıra olsun diye merhumun te'lif ettiği eserlerden Hadis-i Erbain adını verdiği eserinden 5 hadis-i şerifin metin ve tercümesinin bu yazıya eklenmesi uygun görülmüştür.

Bu hadis-i şeriflerden birincisi meal olarak şöyledir:

1)-*“Ümmetin dünyaya ta'zim ettiği (herşeyden önce dünyaya önem verdiği) zaman İslam'ın azameti o kimseden alınmış olur;*

-Ma'rufu emretmeyi münkerden nehyetmeyi terkettiği zaman vahyin bereketinden yoksun kalır,

-Ümmetim birbirlerine çirkin sözler söyledikleri (kötüledikleri) zaman Allahu tealâ'nın rahmet nazarından mahrum olur.”¹

2) *“Kim (insanları), iyiliğe (doğruluğa) çağırırsa kendisine uyanların sevabı gibi ona sevap verilir. Bununla beraber o sevap amelini yapan kimselerin ecrinden hiçbir şey eksilmez. Kim de (insanları) sapıklığa çağırırsa ona uyanların günahı gibi günah da o kimseye verilir. Bununla beraber ona uyanların günahlarından hiçbir şey eksilmez.”²*

3) *“ (Ey Ümmetim)! Sizin amirleriniz en hayırlılarınız zenginlerinizde en cömertleriniz olduğu ve aranızda işleriniz de müşavere (danışma) ile icraa edildiği sürece yaşamınız toprağın altına girmenizden daha hayırlıdır. Ancak amirleriniz sizin en şerhileriniz, zenginleriniz*

1 Kırk Hadis, s. 9, hadis no:38.

2 Kırk Hadis, s. 2, hadis no:1.

de en cimrileriniz olduğu ve işiniz de kadın meselesi olduğu zaman sizin yerin altında olmanız daha hayırlıdır.”³

4) “Mümin sıdk ile tevbe ettiğinde Allahutealâ onun günahlarını (kiramen katibin) meleklerine unutturur. Bu günahları kulun uzuvlarına ve hangi yerde onları işlemişse arzın o bölümlerine de onları unutturur. Öyle ki o mümin Allah’ın huzuruna geldiği zaman o günahı işlediğine dair Allah katından hiçbir şahit bulunmaz. (Yani Cenab-ı Hak keremiyle bu kulunun günahlarını bağışlar ve o mümine günahlarını hatırlatmaz ki utanıp mahcup olmasın.”⁴

Allahu zülcelal hazretlerinin ism-i celili ne kadar yücedir, O’nun azameti ne kadar üstündür, ikramları ne kadar geneldir ve sonsuzdur, Allah’tan başka ibadet edilecek hiçbir varlık yoktur. İbadet edilecek bir Allah’ dır (c.c).

5) “(Ey Ümmetim)! Size öyle bir (emanet) bıraktım ki siz ona sınıksız sarıldığınız sürece benden sonra yolunuzu şaşırmasınız o da Allah’ın kitabı (Kur’an) ve O’nun Resulünün sünnetidir.”⁵

Ahmed Ziyauddin Efendi Hazretleri, Ahmed bin Süleyman Ervadî (r.h.) ile eğitim çalışmalarını devam ettirir ve ayrıca irşad görevi ile de mücaz olduğu (görevlendirildiği) için üzerine aldığı eğitim ve irşad görevlerini yerine getirir. Sonuçta çok sayıda alim insanlar yetiştirir; Kastamonu’lu Hasan Hilmi Efendi, Safranbolu’lu İsmail Necati Efendi, Dağıstan’lı Ömer Ziyauddin Efendi yetiştirdiği alimlendendir.Kalıcı eserler te’lif eder...

Ahmed Ziyauddin Hazretleri tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf alanlarında büyük alimler yetiştirdiği İslam alemince bilinir ve çok eserler kaleme alır. Bilhassa hadis sahasında vücuda getirdiği eserler tab’ edilir.. Merhum bu kitapların basımı için de bir matbaa kurmuştur ve diğer eserleri ile birlikte tab’ edilen bu eserler ehil olan ve isteyen kimselere hediye edilir.

Hadis ilmi sahasında Ahmed Ziyauddin Hazretleri “Ramuz ul-Ehadis” ve bu eserine yazdığı beş ciltlik şerh “Levami-ul Ukul” tab’ edilir.

Merhumun eserlerini okuyan kimseler bu eserlerden büyük manevî haz duyar ve müstefid olurlar. Çünkü kaleme aldığı eserlerinde merhum konuları son derece güzel ve ilmi bir şekilde izah etmişlerdir. Bunun içindir ki insan bu eserleri okuduğunda derin bir saygı ve sevgi ile okumak arzusunu kendinde bulur ve tekrar tekrar okumak ister.

Tarihimizde 93 harbi diye bilinen ve 1877 yılında Osmanlı-Rus savaşı vuku’ bulur. Bu savaşta Ahmed Ziyauddin Efendi talebeleri ile birlikte düşmanla savaşmak ve ordumuzu manen takviye etmek üzere bizzat Kafkas cephesinde bulunur ve düşmanla savaşır. İstanbul’a döndükten sonra öğretim ve irşad hizmetlerine devam eder (Allah’ın rahmeti kendilerinin ve diğer mücahidlerimizin üzerine olsun).

Ahmed Ziyauddin Hazretlerinin Evlenmesi ve İkinci Hac Yolculuğu

Ahmed Ziyauddin Efendi 1877 yılında Şeyhul Harami Nebevî Muhammed Emin Paşanın kerimesi Havva Seher Hanım ile evlenir. Aynı yıl ikinci defa hacca gider, hac farizasını ifa ettikten sonra İstanbul’a dönmeyip Mısır’a gider; Kahire’de üç yıl kalır. Ahmed Ziyauddin Efendi Mısır’da kaldığı bu üç yıl zarfında Seyyidina Hüseyin Camii’nde çok sayıda talebelere ders verir, çok sayıda alimler yetiştirir. Ahmed Ziyauddin Efendi’nin Mısır’da yetiştirdiği talebeleri arasında Mısır müftüsü Muhammed el-Menufî, Şeyh Muhammed Tantavî, Şeyh Mustafa es-Saidî ve

3 Kirk Hadis, s. 3, hadis no: 7.

4 Kirk Hadis, s. 5, hadis no: 15.

5 Muvatta, 5/217.

Şeyh Rahmetullah el- Hindî gibi alimler de vardır. 3 yıl sonunda Hazret, İstanbul'a döner ve evvelce olduğu gibi İstanbul'da ders okutma ve irşad görevlerine devam eder.

Sonuç olarak Ahmed Ziyauddin Efendi'nin dünyada ki müddeti tamam olur, hicrî 1311, miladî 25 Mayıs 1893 tarihinde İstanbul'da rahmeti rahmana kavuşurlar. "Hepimiz Allah'ın emri ile geldik ve O' nun emri ile dünyadan ayrılp O' nun yüce huzuruna varacağız".

El Hac Ahmed Ziyauddin Hazretlerinin kabirleri Süleymaniye Camii haziresinde Kanuni merhumun türbesi bitişindedir. Refika-i muhteremelerinin kabri de hazretin kabrinin yanındadır. Ruhları şad, makamları cennet olsun.

Cenab-ı Hak kendilerini ve bütün müminleri meallerini arzedeğimiz ayeti kerimelerde müjdelenen salih kulları zümresine ilhak buyursun ve bizleri de onların şefaathine nail kılsın (Amin)!

Kuran-ı Kerim'de Allahü Teâlâ meal olarak şöyle buyurmuştur:

*"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen Rabbindan hoşnut, O' da senden hoşnut olarak Rabbına dön. (Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir."*⁶

Cenab-ı Hak bütün müminleri ve hepimizi bu yüce lutfuna mazhar kılsın (Amin)!

Ahmed Ziyauddin Gümüşhanevî merhumun te'lif ettiği ulaşabildiğimiz eserlerinin isimleri:

1. Mecmu'at ul-Ahzâb
2. Ramuz ul-Ehâdîs
3. Levami'ul Ukul (Ramuz-ul Ehâdîs'in şerhidir)
4. Cami'ul-Mütûn fi Hakki Enva'is-Sıfatil İlahiyye...
5. Kitabu Ğaraib il-Hadîs (Şerhu Letaif il-Hikem)
6. Netaci ul-İhlas (fi hakki d-dua)
7. Hadis-i Erbaîn
8. Deva-ul Müslimîn
9. Ruhul Ârifîn
10. Necâtul Ğâfilîn
11. Mecami'ul Usul
12. Fezailul Cihâd
13. Menasikul Hacc
14. Esraru-t-Tarîk
15. Mustağni eş-Şurûh

6 Fecr Suresi, 27-30.